

Σύντομος Βίος τοῦ Ἁγίου Θεοφάνους τοῦ Ἐγκλείστου*

Ρώσου Ἐπισκόπου τοῦ Ταμπώβ καὶ Βλαδιμήρου († 1894)

Μνήμη: 10η Ἰανουαρίου

Παιδικὰ χρόνια

Οσίου **Θεοφάνης** γεννήθηκε στὶς 10 Ἰανουαρίου τοῦ 1815 στὸ χωριὸ Τσερνιάβσκ τῆς ἐπαρχίας τοῦ Ὁρέλ καὶ ἔλαβε κατὰ τὸ Ἅγιο Βάπτισμα τὸ ὄνομα Γεώργιος. Ὁ πατέρας του, Βασίλειος Γκοβορόβ, ἦταν ὁ ἱερέας τοῦ χωριοῦ. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Γεώργιο, ὁ πατὴρ Βασίλειος καὶ ἡ πρεσβυτέρα Τατιάνα Ἰβάνοβνα, εἶχαν ἄλλα ἕξι παιδιά: τρία ἀγόρια καὶ τρία κορίτσια. Οἱ Γκοβορόβ ζοῦσαν μιὰ ὑποδειγματικὴ οἰκογενειακὴ ζωὴ καὶ διακρίνονταν ὅλως ἰδιαίτερως γιὰ τὴν βαθειὰ τους εὐλάβεια καὶ τὴν μεγάλη ἀρετὴ τους ἀπέναντι στοὺς συνανθρώπους τους. Ἀγωνίζονταν νὰ διαπαιδαγωγήσουν τὰ παιδιά τους μὲ τὸ ἴδιο πνεῦμα καὶ ἐπέβλεπαν λεπτομερῶς τὸ ἦθος τους. Ὁ πατὴρ Βασίλειος ἦταν πρόσωπο πολὺ προικισμένο καὶ μὲ ἀσυνήθιστη, γιὰ τὴν ἐποχὴ του, εὐρυμάθεια. Προετοίμαζε ὁ ἴδιος τὰ παιδιά του γιὰ τὴν εἰσαγωγή τους στὸ σχολεῖο, ἐνῶ ἡ Τατιάνα Ἰβάνοβνα, γυναῖκα μὲ ἐξαιρετικὴ καρδιά καὶ μεγάλη εὐλάβεια, εἶχε ὡς κύριο μέλημα νὰ δώση στὰ παιδιά της μιὰ αὐστηρὴ ἐκκλησιαστικὴ παιδεία.

Σε ηλικία οκτώ ετών ο Γεώργιος εισήχθη στην εκκλησιαστική σχολή του Λίβεν. Έχοντας λάβει από το σπίτι του μία εκπαίδευση με γερές βάσεις, το παιδί προόδευε σταθερά και, σύμφωνα με τις παρατηρήσεις της διευθύνσεως της σχολής, η συμπεριφορά του είχε ως κύριο χαρακτηριστικό την υποδειγματική ταπεινοφροσύνη.

Νεανικά χρόνια και σπουδές

Τò 1829 ο δεκατετράχρονος άριστοῦχος μαθητὴς Γεώργιος Γκοβορόβ εισήχθη στο ἐκκλησιαστικὸ Σεμινάριο τοῦ Ὁρέλ. Καὶ ἐκεῖ, ὅπως καὶ στὴν σχολὴ τοῦ Λίβεν, ξεχώρισε αἰσθητὰ ἀπὸ τοὺς ὑπόλοιπους φοιτητές, ὄχι μόνο γιὰ τὴν σοβαρότητα μὲ τὴν ὁποῖαν ἀντιμετώπιζε τὶς σπουδές του, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν ἐξαιρετικὰ ἠθικὸ βίο του. Κατὰ τὶς τελευταῖες τάξεις τοῦ Σεμιναρίου ἄρχισαν πλέον νὰ ἐκδηλώνονται μὲ σαφήνεια τόσο ἡ ὑψηλὴ πνευματικὴ του κατάστασι, ὅσο καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἥθους του. Μεταξὺ τῶν διαφόρων φιλοσοφικῶν μαθημάτων, ὁ Γεώργιος ἐνδιαφερόταν ὄλως ἰδιαίτερος γιὰ τὴν Ψυχολογία καί, ἀπὸ τὰ θρησκευτικὰ μαθήματα, ἀγαποῦσε τὴν Δογματικὴ καὶ τὴν μελέτη τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Σ' αὐτὰ τὰ δύο ἀντικείμενα ἀφιέρωσε τὶς κυριότερες προσπάθειές του.

Τò 1837, σὲ ἡλικία εικοσιδύο ἐτῶν, ὁ Γεώργιος ἀπεφοίτησε πρῶτος ἀπὸ τὸ Σεμινάριο καί, ὡς ἀριστοῦχος, ἔγινε δεκτὸς στὴν Θεολογικὴ Ἀκαδημία τοῦ Κιέβου, γιὰ νὰ τελειοποιήσῃ τὴν μόρφωσί του. Ὅταν ἀκόμα φοιτοῦσε στὸ Σεμινάριο, ὁ Γεώργιος εἶχε θέσει ὡς κύριο στόχο του νὰ μελετήσῃ μὲ τὴν μεγαλύτερη σοβαρότητα τὰ θεολογικὰ θέματα, ποὺ θὰ τὸν βοηθοῦσαν νὰ διαφυλάξῃ μὲ κάθε αὐστηρότητα τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς του καὶ τὴν ἀγνότητα τῆς καρδιάς του.

Στὴν Ἀκαδημία ὁ Γεώργιος διπλασίασε τὶς προσπάθειές του ἐν ὄψει τῆς μορφώσεως καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως του στὸν δρόμο ποὺ ἐπέλεξε. Κατέστη δὲ πλήρως φανερὸ τὸ πόσο ἀκλόνητη καὶ ἀμετάκλητη ἦταν ἡ ἀπόφασί του, ὅταν, ἓνα χρόνο πρὶν ἀπὸ τὸ τέλος τῶν σπουδῶν του, ἐκάρη Μοναχός. Προχωρῶντας μὲ ἀπόλυτη σταθερότητα στὸ ἀποφασιστικὸ αὐτὸ βῆμα, ἔγραφε, μεταξὺ ἄλλων, στὴν αἴτησί του: «Κυριευμένος ἀπὸ ἓνα φλογερὸ ζῆλο ἀφενὸς γιὰ τὰ θεολογικὰ ζητήματα καὶ ἀφετέρου γιὰ μιὰ ἀποτραβηγμένη ζωὴ, ἔχοντας δὲ ὡς στόχο νὰ ἐνώσω τὶς δύο αὐτὲς κλίσεις στὴν διακονία τῆς Ἐκκλησίας, ἔδωσα ὑπόσχεσι νὰ ἀφιερῶσω τὴν ζωὴ μου στὸν Μοναχισμό». Τὸ αἴτημα τοῦ φοιτητοῦ Γκοβορόβ γίνεται δεκτὸ καὶ στίς 15 Φεβρουαρίου τοῦ 1841, σὲ ἡλικία 26 ἐτῶν, ὁ Γεώργιος κείρεται Μοναχὸς καὶ λαμβάνει τὸ ὄνομα Θεοφάνης.

Ἀνάθεσι καθηκόντων

Μετὰ τὴν ἀποφοίτησί του, ὁ νεαρὸς Ἱερομόναχος Θεοφάνης, ὡς καθηγητῆς, ἀφοσιώθηκε ἀρχικὰ σὲ μιὰ δραστηριότητα ἐκπαιδευσεως καὶ ἐπιμορφώσεως, περνώντας σταδιακὰ ἀπὸ τὶς βαθμίδες τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς τῆς Ἁγίας Σοφίας τοῦ Κιέβου, τοῦ Πρυτάνεως στὸ Σεμινάριο τοῦ Νοβγκορόντ, τοῦ Καθηγητοῦ καὶ Ἀναπληρωτοῦ Ἐπιθεωρητοῦ στὴν Ἀκαδημία τῆς Ἁγίας Πετρούπολεως.

Κατὰ τὴν προσφιλή, ἀπὸ τὰ παιδικὰ του κιόλας χρόνια, συνήθεια νὰ ἐρευνᾷ καὶ νὰ ἀντιμετωπίζη τὸ κάθε ζήτημα μὲ τὴν δέουσα προσοχὴ καὶ σοβαρότητα, ὁ πατὴρ Θεοφάνης ἔφερνε εἰς πέρας τὶς ἐργασίες ποῦ τοῦ ἀνέθεταν μὲ πλήρη εὐσυνειδησία, ζήλο καὶ ἀπόλυτη εὐστοχία. Ὡστόσο, ἡ ψυχὴ του δὲν μπορούσε νὰ βρῆ τὴν γαλήνη. Ὁ νεαρὸς Μοναχὸς φλεγόταν ἀπὸ ἐπιθυμία νὰ δοθῆ ὀλοκληρωτικὰ στὴν ἐσωτερικὴ ἄσκησι, στὴν προσευχὴ στὸ κελὶ καὶ στὴν κατ' ἴδιαν συνομιλία μὲ τὸν Θεό. Συνεπῶς, οἱ ἐξωτερικὲς φροντίδες ποῦ τοῦ εἶχαν ἀνατεθῆ καὶ ποῦ σχετίζονταν μὲ τὴν ἐποπτεία καὶ τὴν διοίκησι, προκαλοῦσαν μέσα του ταραχή. «Αὐτὴ ἡ ὑπηρεσία τῆς ἐπιμορφώσεως ἀρχίζει νὰ μὲ βαραίνει ἀβάσταχτα - ἔγραφε στὸν Ἱερεμία, βοηθὸ Ἐπίσκοπο στὸ Κιέβο - δὲν ἔχω παρὰ ἓναν καὶ μόνον πόθο: νὰ πάω στὴν Ἐκκλησία καὶ νὰ μείνω ἐκεῖ γιὰ πάντα».

Μέλος τῆς Ρωσικῆς Ὁρθοδόξου Ἱεραποστολῆς στὴν Παλαιστίνη

Κατὰ τὴν ἴδια περίοδο, υἱοθετήθηκε ὀριστικὰ ἀπὸ τὴν Κυβέρνησι σχέδιο ἐγκαθιδρύσεως Ἱεραποστολῆς στὴν Ἱερουσαλήμ. Ἐπικεφαλῆς ὀρίσθηκε ὁ Ἀρχιμανδρίτης Πορφύριος Οὐσπένσκυ, γνωστὸς τότε ὡς εἰδήμων ἐπὶ τῶν θεμάτων τῆς Ἀνατολῆς, (ἀργότερα χειροτονήθηκε ἐπίσκοπος Τσιγκκρίνσκ), ὁ ὁποῖος διακρινόταν ὄλως ἰδιαιτέρως γιὰ τὴν ἐξαιρετικὴ εὐφυΐα καὶ τὴν ἐνεργητικότητά του. Γιὰ νὰ τὸν πλαισιώσουν, κλήθηκαν καθηγητῆς καὶ ἐπιμορφωτῆς τῆς Ἀκαδημίας τῆς Ἁγίας Πετρούπολεως.

Ὁ Ἱερομόναχος Θεοφάνης λαχταροῦσε πρὸ πολλοῦ νὰ ἐπισκεφθῆ τοὺς Ἁγίους Τόπους τῆς Παλαιστίνης καὶ νὰ ἐκτιμήσῃ ὁ ἴδιος τὴν κατάστασι τῆς Ὁρθοδοξίας στὴν Ἀνατολή. Ἀλλά, περισσότερο, ἐπιθυμοῦσε διακαῶς νὰ μελετήσῃ τὴν ἐσωτερικὴ δομὴ καὶ ὀργανώσι τῶν Μοναστηριῶν τῆς περιοχῆς καὶ νὰ διδαχθῆ στὶς Σκῆτες ἀπὸ τὴν ζωὴ αὐτῶν ποῦ ἐπέλεξαν τὴν ἐρημικὴ πολιτεία. Δὲν μπορούσε, λοιπόν, νὰ βρεθῆ καταλληλότερη εὐκαιρία γιὰ τὸν Ἱερομόναχο Θεοφάνη,

ὁ ὁποῖος ἀνταποκρίθηκε πρῶτος στὴν ἔκκλησι τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Πορφυρίου. Τὸ ἀνθρώπινο δυναμικὸ αὐτῆς τῆς νεοσύστατης Ὁρθοδόξου Ἱεραποστολῆς ἀπαρτιζόταν ἀπὸ τέσσερα μέλη ὅλα κι ὅλα: τὸν ἐπικεφαλῆς, Ἀρχιμανδρίτη Πορφύριο, τὸν Ἱερομόναχο Θεοφάνη καὶ δύο ἐπιμορφωτὲς τοῦ Σεμιναρίου, τοὺς Σολοβιέβ καὶ Κρυλόβ.

Ἡ παραμονὴ τῶν ἑξὶ ἐτῶν στὴν Παλαιστίνη ἀποτέλεσε γιὰ τὸν Ἱερομόναχο Θεοφάνη μίαν περίοδο ἀδιάκοπης σπουδῆς τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς στὴν Ἀνατολή. Οἱ συχνὲς ἐξορμήσεις τῶν μελῶν τῆς Ἱεραποστολῆς πέραν τῶν ὁρίων τῆς Παλαιστίνης, στὴν Συρία καὶ τὴν Αἴγυπτο, κατέστησαν πολυτιμότερη καὶ πλουσιότερη τὴν πείρα τοῦ νεαροῦ Ἱερομονάχου Θεοφάνους.

Ἐπικεφαλῆς τῆς Ρωσικῆς Ὁρθοδόξου Ἱεραποστολῆς στὴν Κωνσταντινούπολι

Μετὰ τὴν ἐπιστροφή του στὴν Ρωσία, ὁ Ἱερομόναχος Θεοφάνης, ὁ ὁποῖος ἤδη ἀπὸ τὸ 1855, στὴν ἡλικία τῶν σαράντα ἐτῶν, εἶχε προαχθῆ σὲ Ἀρχιμανδρίτη, χρειάσθηκε νὰ ἐργασθῆ πολλὰ χρόνια ἀκόμα στὸν ἴδιο τομέα τῆς θρησκευτικῆς ἐπιμορφώσεως. Ἐφθασε δὲ ὡς τὴν θέσι τοῦ Πρυτάνεως τῆς Ἀκαδημίας τῆς Ἁγίας Πετρούπολεως.

Προτοῦ ὅμως τοῦ ἀποδοθῆ ὁ τιμητικὸς αὐτὸς τίτλος, βρέθηκε ἄλλη μίαν φορά στὴν Ἀνατολή, μὲ τὴν ιδιότητα τοῦ ἐπικεφαλῆς τῆς Ρωσικῆς Ὁρθοδόξου Ἱεραποστολῆς στὴν Κωνσταντινούπολι. Κατὰ τὴν διάρκεια αὐτῆς τῆς δεύτερης παραμονῆς του στὴν Ἀνατολή, ὁ Ἀρχιμανδρίτης Θεοφάνης, εἶχε πολλὰς φορές τὴν εὐκαιρία νὰ ἔλθῃ σὲ ἐπαφὴ μὲ τὰ Μοναστήρια τοῦ Ἁθῶνα. Στὶς συχνὲς ἐπισκέψεις του στὸ Περιβόλι τῆς Παναγίας, ἐπιδόθηκε σὲ λεπτομερῆ μελέτη τῆς ζωῆς τῶν Ἁγιορειτῶν Μοναχῶν.

Κλήσι στὸ Ἐπισκοπικὸ ἀξίωμα

Τὸ 1859, ὕστερα ἀπὸ ἀλλεπάλληλες καὶ ἀπρόσμενες μετακινήσεις ἀπὸ τόπο σὲ τόπο, ὁ Ἀρχιμανδρίτης Θεοφάνης, σὲ ἡλικία σαραντα-τεσσάρων ἐτῶν, κλήθηκε στὸ Ἐπισκοπικὸ ἀξίωμα στὴν καθέδρα τοῦ Ταμπῶβ καί, τὸ 1863, τοῦ ἀνατέθηκε ἡ διοίκησι μιᾶς πιὸ ἐκτεταμένης καὶ πολυπληθοῦς ἐπαρχίας, τοῦ Βλαδιμήρου. Στὸν λόγο ποὺ ἐκφώνησε τὴν ἡμέρα τῆς εἰς Ἐπίσκοπον χειροτονίας του, ὁ Ἐπίσκοπος Θεοφάνης δήλωνε μεταξὺ ἄλλων στὰ μέλη τῆς Συνόδου: «Δὲν τὸ κρύβω· σύμφωνα μὲ τὶς μυστικὰς ἐπιθυμίες τῆς καρδιάς μου, θὰ ἤθελα νὰ μοῦ ἀνατεθῆ μιά θέσι, ποὺ θὰ μοῦ ἐπέτρεπε νὰ δοθῶ ὀλοκληρωτικὰ

στις ασχολίες που τόσο πολύ ή καρδιά μου αγαπά». Ήταν φανερό, μέσα από αυτά τα λόγια, πώς βαθειά μέσα του ο Έπίσκοπος Θεοφάνης άρχιζε ήδη να παίρνη την απόφασι να αφήση πίσω του τόν κόσμο και να απομονωθῆ. Όμως, έχοντας διαπαιδαγωγηθῆ ἤδη από τὰ παιδικά του χρόνια να υπακούη σιωπηλὰ σέ κάθε έντολή, πήρε επάνω του με πόνου τόν υψηλό ἄλλο τῆς ἐπισκοπικῆς διακονίας στήν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, λαμβάνοντάς τον ὡς καθῆκον υπακοῆς.

Ἐπτά ἔτη ἐπισκοπικῆς διακονίας σέ δύο καθέδρες, ἀρχικά τοῦ Ταμπώβ και ἔπειτα τοῦ Βλαδιμήρου, υπῆρξαν γιά τόν Ἐπίσκοπο Θεοφάνη μία περίοδος ἀδιάλειπτης, ἀκάματης φροντίδας πρὸς ὠφέλειαν τοῦ ποιμνίου του. Λειτουργοῦσε καθημερινὰ και ἐκφωνοῦσε σέ κάθε περίστασι κηρύγματα, που οἰκοδομοῦσαν βαθύτατα. Ἐκανε συχνὰ ταξίδια ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἐπαρχίας, ἐπιδιόρθωνε τὶς Ἐκκλησίες και ζοῦσε μαζί με τὰ πρόβατα τοῦ ποιμνίου του μέσα στήν ἀπόλυτη πληρότητα τῆς πλημμυρισμένης ἀπὸ εὐαγγελικὴ ἀγάπη καρδιάς του, έχοντας τὴν ἀμερόληπτη και ἀδιάκοπη ἔγνοια τοῦ γονέα που ἐπιζητᾶ και ἐλπίζει στήν ὠφέλεια και τὴν σωτηρία τῶν παιδιῶν του. Ήταν πάντοτε τρυφερός, ἀξιαγάπητος και χαριτωμένος. Ὅποια κι ἂν ἦταν ἡ κοινωνικὴ θέσι, τὸ ἀξίωμα ἢ ἡ ἡλικία τοῦ συνομιλητῆ του, τὸν διέκρινε πάντα ἡ ἴδια ὑποδειγματικὴ γαλήνη και μία ἀπέραντη γλυκύτητα. Στὴν περίπτωσι που ἦταν ἐπιβεβλημένο νὰ ἐπιπλήξῃ κάποιον, ὡς ἐπικεφαλῆς τῆς Ἐπαρχίας που ἦταν, ἀνέθετε τὴν εὐθύνη στὸν Πρωτοσύγγελο τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ, φοβούμενος μήπως παραβῆ τὸν νόμο τῆς ἀγάπης, βάσει τοῦ ὁποίου πορευόταν δίχως νὰ παρεκκλίνῃ τόσο στήν ζωὴ του, ὅσο και στὶς ποιμαντορικῆς του δραστηριότητες.

Οἱ προσωπικῆς ἀρετῆς τοῦ Ἐπισκόπου Θεοφάνους ἦταν ἀναμφισβήτητα σημαντικότερες και, χάριν αὐτῶν, ἡ δραστηριότητά του ὡς Ἐπισκόπου ὑποσχόταν πλουσιότατους καρπούς γιά τὴν Ἐκκλησία. Ὡστόσο, ἡ Ἐπισκοπικὴ διακονία τοῦ ἐπέβαλλε συχνὰ νὰ ἀπασχολῆται με ζητήματα ἀπολύτως ξένα πρὸς τὶς κλίσεις τῆς καρδιάς του. Μέσα του γινόταν ἐπιτακτικὴ ἡ σκέψι νὰ ἀποτραβηχθῆ ἀπὸ τὴν διοίκησι τῆς Ἐπαρχίας και νὰ βρῆ ἕναν τόπο παραμονῆς, ὅπου θὰ μπορούσε δίχως ἐμπόδια νὰ ἀφιερωθῆ ὀλοκληρωτικὰ στήν προσευχὴ και τὴν περισυλλογῆ. Ἐνῶ βρισκόταν ἀκόμη στήν καθέδρα τοῦ Ταμπώβ, ὁ Ἐπίσκοπος Θεοφάνης εἶχε βρῆ ἕναν τόπο που ἀνέπαυε πολὺ τὴν καρδιά του, τὸ Ἐρημητήριο τῆς Βίσινα. Συχνὰ ἐκφραζόταν γι' αὐτὸν τὸν τόπο με τὰ ἐξῆς λόγια: «Δὲν ὑπάρχει ὠραιότερη τοποθεσία ἀπὸ τὴν Βίσινα». Αὐθόρμητα, λοιπόν, ἡ σκέψι του τὸν κατηύθυνε σ' αὐτὸν τὸν

τόπο, όταν σχεδίαζε να απομακρυνθῆ ὀριστικά ἀπὸ τὶς πολυάριθμες καὶ τόσο ξένες πρὸς τὴν καρδιά του ὑποχρεώσεις τῆς διοικήσεως τῆς Ἐπαρχίας.

Ὅταν, τὸ 1866, ἡ Σύνοδος ἔλαβε τὴν ἀπρόσμενη αἴτησι τοῦ πενηντάχρονου Ἐπισκόπου, ὁ ὁποῖος ζητοῦσε νὰ ἀποσυρθῆ ὡς ἀπλὸς Μοναχὸς στὸ Ἐρημητήριο τῆς Βίσινα, μὴ γνωρίζοντας πῶς νὰ χειρισθῆ παρόμοιο αἶτημα, ἀπευθύνθηκε στὸν Πρόεδρο, Μητροπολίτη Ἰσιδωρο. Συγκεκριμένα, ἡ Σύνοδος παρότρυνε τὸν Πρόεδρο νὰ ἀλληλογραφήσῃ προσωπικὰ μὲ τὸν αἰτοῦντα Ἐπίσκοπο, θέλοντας νὰ μάθῃ τοὺς λόγους ποὺ τὸν ὀδηγοῦσαν σὲ μιὰ τέτοια ἀπόφασιν...

Στὴν ἀπαντησί του, ὁ Ἐπίσκοπος Θεοφάνης, ἐξηγοῦσε ὅτι μὲ τὴν ἔκφρασι «ἐπιθυμῶ νὰ ἀποσυρθῶ» δὲν ἐννοοῦσε διόλου «ἐπιθυμῶ νὰ μείνω ἄπραγος», ἀντιθέτως· ὁ Ἐπίσκοπος τόνιζε πῶς μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴ του ἀπὸ τὰ διοικητικὰ καθήκοντα, ἐπιθυμοῦσε νὰ συνεχίσῃ νὰ ἐργάζεται ἀκαταπόνητα γιὰ τὴν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία, ὅμως «μὲ τρόπο διαφορετικόν». Ἀποκλείοντας κάθε ἐξωγενῆ περισπασμό, ὁ Ἐπίσκοπος Θεοφάνης ἤθελε νὰ ἀφοσιωθῆ στὴν ἐρμηνεία τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ὁμολογοῦσε δὲ μὲ κάθε εὐλικρίνεια, πῶς πρὸ πολλοῦ ἔτρεφε ἓνα πολύτιμο ὄνειρο: νὰ ἀφιερωθῆ κατ' ἀποκλειστικότητα στοὺς πνευματικούς ἄθλους καὶ τὴν ἡσυχαστικὴ ζωὴ, μέσα στὴν σιωπὴ καὶ τὴν ἐρημία.

Λαμβάνοντας ὑπόψιν τὶς παραπάνω διευκρινήσεις, ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἀποφάσισε νὰ κἀνῃ δεκτὸ τὸ αἶτημα τοῦ Ἱεράρχου, καὶ τὸν διώρισε Ἱγούμενο τοῦ Ἐρημητηρίου τῆς Βίσινα. Ὁ ἀποχαιρετισμὸς ποὺ ἐπεφύλαξε ὁ λαὸς τοῦ Βλαδιμήρου στὸν σεπτὸ Ποιμενάρχη του, ὑπῆρξε βαθύτατα συγκινητικός. Μὰ οὔτε καὶ γιὰ τὸν Ἐπίσκοπο Θεοφάνη στάθηκε εὐκόλο νὰ τοὺς ἀποχωρισθῆ. «Πρὸς Θεοῦ, μὴ θυμῶντε μαζί μου ἐπειδὴ σὰς ἀφήνω, τοὺς εἶπε στὸν ἀποχαιρετιστήριον λόγον του. Δὲν φεύγω ἐπειδὴ θέλω νὰ σὰς ἐγκαταλείψω. Ἡ ἀρετὴ σας δὲν θὰ μοῦ ἐπέτρεπε ποτὲ νὰ σὰς ἀφήσω γιὰ χάρι κάποιου ἄλλου ποιμνίου, ἀλλὰ φεύγω προσδοκῶντας νὰ περάσω σὲ μιὰ ἄλλη κατάστασι· μιὰ κατάστασι ἀπαλλαγῆς ἀπὸ ἐξωγενεῖς ἔγνοιες καὶ μέριμνες, ἀναζητῶντας καὶ ἐλπίζοντας τὸ καλύτερον, ὅπως εἶναι χαρακτηριστικὸν στὴν ἀνθρώπινη φύσιν μας. Θὰ προτιμοῦσα νὰ μὴν ἀναλύσω τὶς συγκυρίες ποὺ μὲ ὀδήγησαν σ' αὐτὴν τὴν ἀπόφασιν. Μπορῶ νὰ σὰς πῶ ὅμως πῶς, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴ πορεία τῶν καταστάσεων ποὺ ρυθμίζουν τὶς ὑποθέσεις μας, συμβαίνουν μεταβολές στὸν ἐσωτερικὸν ἄνθρωπον, ποὺ τὸν προδιαθέτουν νὰ λάβῃ κάποιες καθοριστικὰς ἀποφάσεις. Πέρα ἀπὸ τὶς ἐξωτερικὰς ἀνάγκες ὑπάρχουν καὶ οἱ ἐσωτερικὰς, τὶς ὁποῖες ἡ

συνείδησι άφουγκράζεται και μελετά, και πού ή καρδιά δέν άποδιώκει. Σ' αυτήν άκριβώς την κατάσταση βρίσκομαι και ζητώ ένα πράγμα από την άγάπη σας: άφήστε κατά μέρους σκέψεις και κρίσεις ως προς την άπόφασί μου. Διπλασιάστε τις προσευχές σας, ό Κύριος νά μη ματαιώση τις προσδοκίες μου και νά εύδοκήση νά βρω αυτό πού άναζητώ, όχι χωρίς νά κοπιάσω»... 'Ο λαός του Βλαδιμήρου συνόδευσε τόν άγαπητό Ποιμενάρχη του με δάκρυα στα μάτια.

Στό 'Ερημητήριο τής Βίονα

Φθάνοντας στη Βίονα, ό 'Επίσκοπος Θεοφάνης φρόντισε έξαρχής νά άπαλλαγη από την ύποχρέωσί του ως 'Ηγουμένου, έπιθυμώντας νά μείνη άπλός Μοναχός. 'Αφιέρωσε τά έξι πρώτα χρόνια τής παραμονής του στη Βίονα στην προετοιμασία του έαυτου του για τόν ύψηλό άθλο του έκουσίου έγκλεισμού. Πήγαινε στην 'Εκκλησία και συμμετείχε άνελλιπώς σε όλες τις 'Ακολουθίες, όπως άκριβώς και οι υπόλοιποι άδελφοί. Τις Κυριακές και τις 'Εορτές συλλειτουργούσε με τόν 'Αρχιμανδρίτη και τούς Μοναχούς. 'Όστούο δέν έκανε ποτέ κήρυγμα, αλλά ό τρόπος με τόν όποίο ίεουργούσε ένώπιον του Θείου Θυσιαστηρίου, ήταν κατά γενική όμολογία μία ζωντανή διδασκαλία. Είτε λειτουργούσε ό ίδιος, είτε συμμετείχε ως άπλός Μοναχός στις 'Ακολουθίες τής Μονής, μιá άσίγαστη φλόγα τόν κατέκαιγε, όπως τó κερí πού δέν σήνει ποτέ μπροστά από τις θείες Εικόνες.

Τό 1872 ό 'Επίσκοπος Θεοφάνης έχτισε ό ίδιος ένα 'Εκκλησάκι στο πιό εύρύχωρο δωμάτιο του κελλιού του, τó σαλόκι. 'Εκει λειτουργούσε μόνος του, χωρίς βοηθό. 'Εχοντας επιβάλλη στον έαυτό του με κάθε αύστηρότητα τόν μέγα άθλο του έγκλεισμού, δέν δεχόταν πλέον κανέναν έκτός από τόν 'Ηγούμενο 'Αρκάδιο, τόν πνευματικό του πατέρα και τόν σύγκελλό του. Κατά την περίοδο τών δέκα πρώτων έτών, ό έγκλειστος 'Ιεράρχης τελούσε την Θεία Λειτουργία στο 'Εκκλησάκι του κελλιού του άποκλειστικά τις Κυριακές και τις ήμέρες έορτών, ένώ τά υπόλοιπα ένδεκα λειτουργούσε καθημερινά. Σε έρώτησι ένός πιστού σχετικά με τó πώς τελεί μόνος του την Λειτουργία, ό 'Επίσκοπος άπάντησε: «Διαβάζω σιωπηλά τά Λειτουργικά Βιβλία και, καμιά φορά, ψέλνω...»

'Αν ή φωνή του 'Επισκόπου σίγησε για τούς πάλοι ποτέ πιστούς άκολούθους του, ή έπιρροή του έλαβε σημαντικές διαστάσεις χάρι στα πλήρη Θείας Σοφίας έργα του και στην πλούσια άλληλογραφία του. Δέν άρνήθηκε ποτέ νά ποιμάνη δι' άλληλογραφίας αυτούς πού ζητούσαν την συμβουλή του, ή πού του άπηύθυναν έρωτήματα ζητώντας

διευκρινήσεις πάνω σὲ πνευματικά θέματα. Λάμβανε καθημερινὰ εἴκοσι ἕως σαράντα γράμματα, στὰ ὁποῖα ἀπαντοῦσε πάντοτε, χωρίς ποτὲ νὰ παραλείψῃ ἢ νὰ παραβλέψῃ κανέναν. Διεῖσδυε μοναδικὰ στὴν περίπτωσι τοῦ κάθε ἀνθρώπου καί, ὡς ἐκ τούτου, ἀπαντοῦσε μὲ τὸν πλέον ἀρμόζοντα τρόπο.

Ἐπίσκοπος Θεοφάνης, ἔχοντας ἀποκτήσῃ μὲ τὴν αὐστηρότατη καθημερινὴ ἄθλησι καὶ τὴν αὐταπάρνησι μιὰ πολὺ σπουδαῖα πείρα στὰ πνευματικά, εἶχε τὸ σπάνιο χάρισμα νὰ μιλᾷ στὸν κάθε ἄνθρωπο μὲ ἐγκυρότητα καὶ βεβαιότητα τὴν ζωντανὴ γλῶσσα τῆς καρδιάς... Τὸ σημαντικότερο ἀπ' ὅλα: γνώριζε νὰ ἐλκῆ καὶ νὰ ἀνεβάξῃ ὅλο καὶ ὑψηλότερα αὐτὸν ποὺ καθοδηγοῦσε, ταυτιζόμενος ἀπόλυτα μαζί του καὶ μὴ ἀναθέτοντας ποτὲ πνευματικά καθήκοντα ἢ ὑποχρεώσεις, τίς ὁποῖες ὁ πιστὸς δὲν ἦταν σὲ θέσι νὰ φέρῃ εἰς πέρας.

Ἡ προσωπικὴ ἀλληλογραφία τοῦ Ἐπισκόπου μὲ τοὺς πολυάριθμους παραλήπτες δὲν ἦταν γιὰ ἐκεῖνον παρὰ μιὰ «δευτερεύουσα» διακονία, ὅπως ἔλεγε ὁ ἴδιος. Ὁ κύριος καὶ οὐσιώδης στόχος τῶν γραπτῶν ἔργων του ἦταν νὰ καταστήσῃ πλουσιότερη τὴν Ῥωσικὴ ὀρθόδοξη θεολογικὴ καὶ ἀσκητικὴ γραμματεία, συγγράφοντας μελέτες καὶ μεταφράζοντας ἔργα Ἁγίων Πατέρων, ποὺ γιὰ διάφορους λόγους ἔμεναν ἕως τότε ἄγνωστα. Ἔτσι λοιπόν, ὁ Ἐπίσκοπος Θεοφάνης, συγγράφοντας τὸν ἕναν τόμο μετὰ τὸν ἄλλο, παρουσίαζε τίς λόγιες μελέτες του, οἱ ὁποῖες ἀθροιστικὰ ἀνάγονται, γιὰ τὴν περίοδο τοῦ ἐκουσίου ἐγκλεισμοῦ του, σὲ πάνω ἀπὸ τρεῖς χιλιάδες σελίδες, τίς ὁποῖες τύπωνε ὁ ἴδιος προσωπικά. Τὸ στοιχεῖο, ὅμως, ποὺ καθιστᾷ τὴν συγγραφικὴ δραστηριότητα τοῦ Ἐπισκόπου ὄντως μοναδική, εἶναι πῶς, εἴτε ἐπρόκειτο γιὰ κάποια ἐμβάθυνσι σὲ μιὰ θρησκευτικὴ ἢ ἠθικὴ ἀλήθεια, εἴτε γιὰ κάποια ἐπεξήγησι ἢ ἐρμηνεία τῆς Ἁγίας Γραφῆς, εἴτε, ἀκόμη, γιὰ ἕνα μεταφραστικὸ πόνημα, ὁ ἀναγνώστης ἔμενε ἐκθαμβος μπροστὰ στὸ βάθος, τὴν τόλμη καὶ τὴν ἀρτιότητα τῆς σκέψεώς του, τὴν ζωντανία τοῦ συναισθήματος, τὴν ζεστασιά καὶ τὴν εὐαίσθησία του.

Οἱ ἀκριβεῖς συνθῆκες τῆς καθημερινῆς διαβίωσέως τοῦ Ἐπισκόπου, ἀλλὰ καὶ ἡ πορεία ἢ τὰ στάδια τῆς ἐσωτερικῆς του ἀνελιξέως κατὰ τὴν διάρκεια τῶν εἰκοσοδύο ἐτῶν τοῦ ἐκουσίου ἐγκλεισμοῦ του, παραμένουν μυστήριον. Ὁ μοναδικὸς μάρτυρας, ποὺ ἐξ ἀνάγκης ἐρχόταν σὲ προσωπικὴ ἐπαφὴ μαζί του, ἦταν ὁ σύγκελλος Εὐλάμπιος. Τὸ διακόνημα τοῦ συγκελλοῦ περιοριζόταν στὰ ἐξῆς λίγα: Καθημερινά, μετὰ ἀπὸ εἰδοποίησι τοῦ Ἐπισκόπου, ὁ Εὐλάμπιος μετέβαινε ἀπὸ τὸ δικό του κελλί στὸ κελλί τοῦ Ἐπισκόπου, ποὺ βρισκόταν στὸν ἐπάνω

ὄροφο, γιὰ νὰ τοῦ μεταφέρει μιὰ κοῦπα καφέ καὶ τὸ γεῦμα του. Τὸ γεῦμα αὐτό, κατὰ τὶς περιόδους ποὺ ὁ Ἐπίσκοπος δὲν νήστευε, ἦταν ἓνα αὐγὸ καὶ ἓνα ποτήρι γάλα. Στὶς τέσσερις τὸ ἀπόγευμα, ἔπαιρνε ἓνα φλυτζάνι τσάϊ. Σ' αὐτὰ τὰ λίγα περιοριζόταν ἡ καθημερινὴ τροφή τοῦ ἀσκητοῦ. Μέσα στὰ καθήκοντα τοῦ Εὐλαμπίου ἦταν, ἐπίσης, νὰ ἐτοιμάζη ἀποβραδὶς ὅ,τι χρειαζόταν γιὰ τὴν πρωϊνὴ Λειτουργία, δηλαδὴ τὰ πρόσφορα, τὸ νᾶμα, τὸ θυμίαμα...

Σχετικὰ μὲ τὸν ἐκούσιο ἐγκλεισμό του, ὁ Ἐπίσκοπος ἀναφερόταν στὰ γράμματά του μὲ ἓναν τόνο καλοπροαίρετου ἀστεϊσμοῦ καὶ μὲ τὴν ταπεινῶσι, ποὺ ἦταν βίωμά του, μὴ δίνοντας καμμιά σημασία στὸ γεγονός, ὅτι ζοῦσε ἀποκομμένος ἀπὸ τὸν κόσμο. «Μοῦ προσέδωσαν καὶ τὸν τίτλο "ἐγκλειστος" - ἔγραψε κάποτε - ἐδῶ ὅμως ποὺ βρίσκομαι, μακρὰν ἀπέχω ἀκόμη καὶ τῆς ὑποψίας τοῦ ἐγκλεισμοῦ. Μοῦ ἔρχεται νὰ γελάσω, ὅταν κάποιος μὲ ἀποκαλοῦν "ἐγκλειστο". Δὲν πρόκειται ἐπ' οὐδενὶ γιὰ κάτι τέτοιο. Ἔχω τὴν ἴδια ζωὴ μὲ ὄλους, ἀπλῶς δὲν βγαίνω ἔξω καὶ δὲν δέχομαι πιά ἐπισκέψεις. Ὁ ἀληθινὸς ἐγκλεισμὸς συνίσταται στὸ νὰ μὴν τρώς, νὰ μὴν πίνης, νὰ μὴν κοιμᾶσαι, νὰ μὴν κάνης ἀπολύτως τίποτε παρὰ μόνον προσευχή... Ἐνῶ ἐγὼ μιλῶ μὲ τὸν Εὐλάμπιο (τὸν σύγγελο), βγαίνω στὸ μπαλκόνι μου καὶ βλέπω ὅλον τὸν κόσμον, λαμβάνω καὶ ἀπαντῶ σὲ γράμματα, τρώγω, πίνω καὶ κοιμᾶμαι ἐπαρκῶς. Ἀπλῶς, ἐδῶ καὶ κάποιον διάστημα μένω μόνος. Συχνά, σχεδιάζω νὰ περάσω μόνο τὴν περίοδο τῆς Σαρακοστής, ὅπως οἱ πραγματικοὶ ἐγκλειστοί. Ὅμως ἡ σάρκα, μέσα στὴν ἀδυναμία της, γογγύζει. Καὶ ἡ διάθεσι νὰ κάνω κάτι, καταπνίγεται ἀπὸ τὴν ραθυμία. Θὰ μπορούσα νὰ κοιμᾶμαι συνέχεια ἢ νὰ κάθομαι μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια. Καμμιά φορά ψευτογράφω δυὸ λόγια, ἔτσι, γιὰ νὰ κάνω κάτι. "Ἐντάξει!" λέω μέσα μου. "Γιὰ ποιὸν λόγο πρέπει νὰ βασανίζω ἔτσι τὸν ἑαυτό μου;" Καὶ παρατῶ τὴν προσπάθεια... Ὡστόσο, ὁ καιρὸς κυλᾷ καὶ ὁ θάνατος πλησιάζει. Τί νὰ πῶ καὶ πῶς νὰ δικαιολογηθῶ; Δὲν βρίσκω τίποτα νὰ πῶ! Δυστυχία! Ὁ Ἅγιος Ἐφραίμ ὁ Σύρος ἐλεεινολογεῖ τὸν ἑαυτό του στὰ κείμενά του: "Νά, ὅ,τι γράφουν τὰ ἱερὰ βιβλία εἶναι σωστὸ καὶ ἄρτιο. Ἐγὼ, ὅμως, ποῦ βρίσκομαι σὲ σχέσι μ' αὐτὲς τὶς ἱερὲς παραινέσεις;" Ἄλοίμονο! ἂν ἓνα τέτοιο ἀνάστημα ἀναφωνεῖ αὐτὰ τὰ λόγια, τότε τί ἀπομένει σ' ἐμᾶς;...Καταπιανόμεστε μὲ τὴν συγγραφὴ... καὶ τί ὠραία κηρύγματα ποὺ ἐκφωνοῦμε!... Μὲ τὶς πράξεις ὅμως τί γίνεται;... Ὁ Προφήτης λέει κάπου: "Ἀλλοίμονο σ' αὐτοὺς ποὺ γράφουν!" Καὶ εἶναι ἀλήθεια, ἀλλοίμονο καὶ τρισαλλοίμονο! ἀφοῦ, ὅσο κι ἂν γράφουμε παραμένουμε στάσιμοι πνευματικά... Αὐτὸ εἶναι τὸ δυστύχημα... Ἀναμφισβήτητα, δὲν ἀπομένει παρὰ μόνον ὁ... τάφος νὰ

μᾶς διορθώση, ἐμᾶς, τοὺς "λογίους." ... Ὁ τάφος θὰ ἐξακριβώση τοῦ λόγου τὸ ἀληθὲς τῶν μελετῶν μας καί, ὅπου χρειαστῆ, θὰ κάνη τὶς δέουσες διορθώσεις. Δὲν θὰ εἶναι ὅμως κάπως ἀργά; Παρ' ὅλα αὐτά, ἡ καρδιά μου ἔχει σκληρυνθῆ καὶ δὲν δίνει πιά καμμιά σημασία. Σὰν νὰ μὴν ἔχη τὴν παραμικρὴ ἐνοχὴ νὰ τὴν βαραίνη, σὰν νὰ εἶναι ἅγια. "Ἀχ! Ἀχ! Ἀχ!».

Οἱ τελευταῖες ἡμέρες καὶ ὥρες τοῦ Ὁσίου

Κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του, ὁ ἐγκλειστος Ἐπίσκοπος ἀντιμετώπισε σοβαρὰ προβλήματα ὁράσεως. Ἐξαιτίας τῆς ἀδιάκοπης καὶ ἐντατικότητας μελέτης καὶ σπουδῆς τῶν γραμμάτων ποὺ καθημερινὰ ἐλάμβανε, ἡ ὄρασί του εἶχε ἀρχίσῃ νὰ μειώνεται ἀνησυχητικά· ὡστόσο, ὁ Ἐπίσκοπος Θεοφάνης συνέχισε νὰ ἐργάζεται ἀκριβῶς ὅπως καὶ πρὶν, ἀκολουθῶντας τὸ ἴδιο αὐστηρὸ ἡμερήσιο πρόγραμμά του. Αὐτὴ ἡ σειρά δὲν διαταράχθηκε, παρὰ μόνο ἐν μέρει, πέντε ἡμέρες πρὶν ἀπὸ τὴν κοίμησι τοῦ Ἐπισκόπου. Ἀπὸ τὴν 1η Ἰανουαρίου τοῦ 1894, ὁ ἐβδομηνταεννιάχρονος Ἐπίσκοπος ἔπαυσε νὰ εἰδοποιῆ στὴν προκαθορισμένη ὥρα γιὰ τὸ τσαΐ ἢ τὸ γεῦμα του. Τὴν παραμονὴ τῶν Θεοφανίων ὁ Βλαντίκα αἰσθάνθηκε ἰδιαίτερα ἀδύναμος καὶ παρακάλεσε τὸν ἀδελφὸ σύγκελλο νὰ τὸν βοηθήσῃ νὰ περπατήσῃ λιγάκι μέσα στὸ κελλί του. Ὁ ἀδελφὸς βοήθησε τὸν Ἐπίσκοπο νὰ κάνῃ κάποιες μικρὲς διαδρομὲς, ὑποβαστάζοντάς τον ἀπὸ τὸ μπράτσο, ὅμως ὁ Βλαντίκα εἶχε κουραστῆ καὶ τὸν παρακάλεσε νὰ φύγῃ γιὰ νὰ ξαπλώσῃ. Τὴν ἐπομένη, 6η Ἰανουαρίου, ἐώρταζε τὸ Ἐκκλησάκι τοῦ κελλιοῦ του, ποὺ ἦταν ἀφιερωμένο στὰ Ἅγια Θεοφάνια. Ὁ Ἐπίσκοπος, παρὰ τὴν ἐξάντλησί του, ἀνάκτησε δυνάμεις καὶ κατάφερε νὰ λειτουργήσῃ καί, ἐν συνεχείᾳ, νὰ πάρῃ τὸ τσαΐ του. Ὅμως, ἡ εἰδοποίησι γιὰ τὸ γεῦμα καθυστεροῦσε ἀσυνήθιστα καὶ ὁ ἀδελφὸς σύγκελλος ἀνέβηκε στὸ κελλί τοῦ Ἐπισκόπου νὰ δῆ διακριτικὰ μήπως κάτι εἶχε συμβῆ: ὁ Βλαντίκα καθόταν στὸ γραφεῖο του καὶ ἔγραφε. Ὁ ἀδελφός, βλέποντάς τον ἀπασχολημένο, δὲν θέλησε νὰ τὸν διακόψῃ μὲ τὸ νὰ τοῦ ὑπενθυμίσῃ τὴν ὥρα τοῦ γεύματος. Ὅταν ὁ Ἐπίσκοπος τελείωσε τὸ γράμμα ποὺ ἔγραφε, εἶχε πάῃ κιάλας δύο τὸ μεσημέρι (τὸ μεσημερινό του τὸ ἔπαιρνε συνήθως στὴ μία)· εἰδοποίησε, καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἔφερε τὸ γεῦμα. Ὅμως αὐτὸ τοῦ φάνηκε βαρὺ· δὲν ἔφαγε παρὰ μόνο τὸ μισὸ αὐγὸ καὶ ἤπιε τὸ μισὸ ποτῆρι γάλα. Ἀργότερα, τὸ ἀπόγευμα, τὸ χτύπημα γιὰ τὸ τσαΐ ἀργοῦσε. Καὶ πάλι ὁ ἀδελφὸς ἀνησυχῶντας γιὰ τὸν Ἐπίσκοπο, ἀνέβηκε διακριτικὰ, νὰ βεβαιωθῆ πῶς ὅλα πῆγαιναν καλά. Ἦταν περίπου πέντε τὸ ἀπόγευμα. Ὁ Ἐπίσκοπος βρισκόταν

ξαπλωμένος στο κρεβάτι του με τὰ μάτια κλειστά. Τὸ ἀριστερό του χέρι ἀκουμποῦσε στὸ στέρνο, ἐνῶ τὸ δεξὶ εἶχε τὴ στάσι τῆς ἐπισκοπικῆς εὐλογίας... Ὁ ἀδελφὸς πλησίασε ἀθύρῳβα καὶ διακριτικὰ στὸ κρεβάτι καὶ διαπίστωσε πὼς ὁ ἐργατικὸς Ἱεράρχης εἶχε ἀναπαυθῆ ἐν Κυρίῳ. Τὸ σῶμα τοῦ κεκοιμημένου Ἐπισκόπου παρέμεινε τρεῖς ἡμέρες στὸ Ἐκκλησάκι τοῦ κελλιοῦ καὶ ἄλλες τρεῖς στὸν Καθεδρικὸ Ναό, χωρὶς τὸ παραμικρὸ ἶχνος φθορᾶς. Ὁ Ἱεράρχης ἔμοιαζε νὰ κοιμᾶται γαλήνια.

Ὁ Ἐπίσκοπος Θεοφάνης κοιμήθηκε σὲ ἡλικία ἐβδομηνταεννέα ἐτῶν, τὴν 6ῃ Ἰανουαρίου τοῦ 1894. Ἡ μεγαλοπρεπὴς Ἐξόδιος Ἀκολουθία τελέσθηκε ἀπὸ τὸν Ἱερόνυμο, Ἐπίσκοπο Ταμπώβ, στὸν Καθεδρικὸ Ναό, ὅπου καὶ ἐναποτέθηκαν τὰ Ἱερὰ Λείψανα τοῦ Ἱεράρχου στὸ μικρὸ παράπλευρο Ἱερὸ τῆς Παναγίας τοῦ Καζάν.

Ὁ Βλαντίκα κοιμήθηκε, ὅμως τὸ πνεῦμα του παραμένει ζωντανό, ὅπως ἄλλωστε καὶ οἱ οἰκοδομητικὲς νουθεσίαι καὶ οἱ πλήρεις Θείας Σοφίας διδαχὲς ποὺ μᾶς ἄφησε.

Τὸ Πατριαρχεῖο Μόσχας καὶ ἡ Ρωσικὴ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Διασπορᾶς προέβησαν στὴν ἐπίσημη Διακήρυξι τῆς Ἀγιότητός του.

** Ἐλεύθερη μετάφρασι τοῦ εἰσαγωγικοῦ σημειώματος ἀνωτύμου γιὰ τὴν συλλογὴ κειμένων τοῦ Ἁγίου Ἐπισκόπου Θεοφάνους με τίτλο, Συμβουλὲς σὲ ἓναν Ὁρθόδοξο Χριστιανό, ποὺ ἐκδόθηκε στὴν Μόσχα τὸ 1994.*